

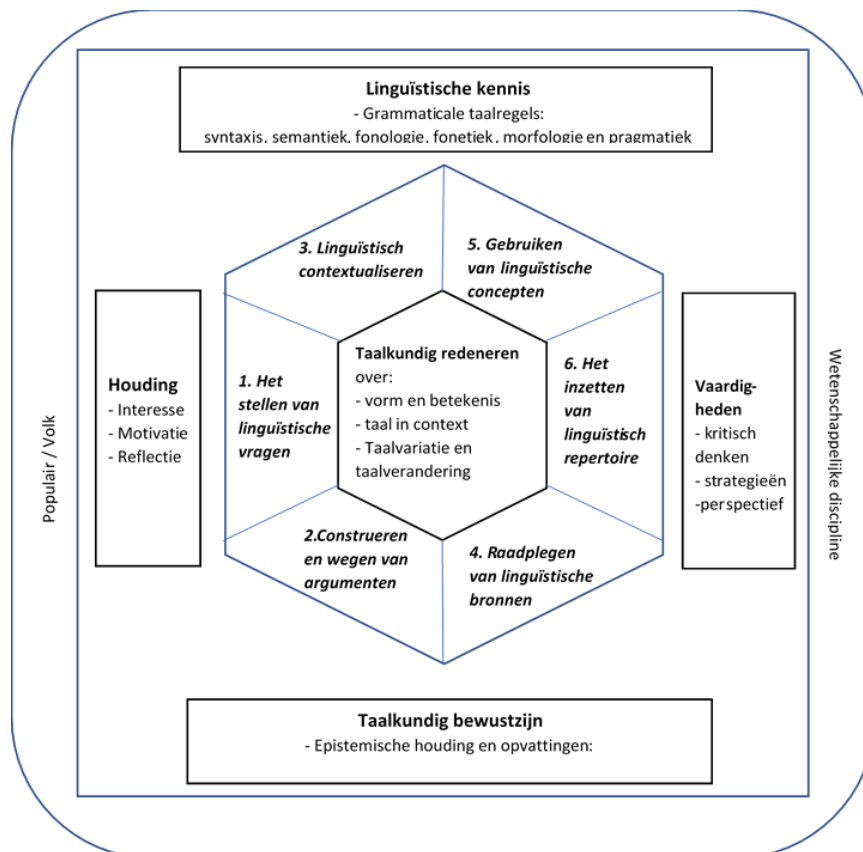
Het model voor taalkundig redeneren (het systeem perspectief, het 'wat' van taal)

Het schoolvak Nederlands kun je onderverdelen in drie onderdelen:

- Letterkunde
- Taalbeheersing
- Taalkunde

Letterkunde gaat over literatuur en fictie en taalbeheersing gaat over de taalvaardigheden, zoals lees-, schrijf-, luister- en spreekvaardigheid.

Taalkunde in de wetenschap is gericht op het beschrijven van talen hoe zijn opgebouwd en hoe mensen taal gebruiken. Hierbij wordt er niet specifiek één taal bestudeerd, maar talen in het algemeen. Taalkunde wordt ook wel taalwetenschap of linguïstiek genoemd. Er zijn verschillende onderdelen te onderscheiden binnen de taalkunde. Zo is er onder meer de discipline fonologie, dat is de studie naar betekenis onderscheidende klanken), de morfologie, dat gaat over de studie van woordvormen, en syntaxis. Syntaxis is een discipline binnen de taalkunde die gaat over de opbouw en structuur van zinsdelen en zinnen, oftewel de zinsbouw. Dit is ongetwijfeld herkenbaarder voor jullie, want op veel middelbare scholen in Nederland wordt er bij de grammaticalessen onderscheid gemaakt tussen grammatica woordsoorten en grammatica zinsdelen. De vraag is 'Maar, wat is nu taalkundig redeneren?' In figuur 1 is het model voor taalkundig redeneren weergegeven:

Figuur 1 | Model voor taalkundig redeneren (Dielemans & Coppen, 2021)

Het model voor taalkundig redeneren was de eerste vraag van dit promotieonderzoek. In zijn algemeenheid gaat het erom dat het niet zozeer belangrijk is dat je alleen het goede antwoord weet, bijvoorbeeld dat een bepaald zinsdeel een lijdend voorwerp is, maar het is eigenlijk net zoals bij wiskunde. Je zou eigenlijk niet alleen het antwoord op de rekensom moeten weten en kunnen uitrekenen met een rekenmachine, maar het is ook belangrijk dat je de berekening snapt en de berekeningsstappen kunt uitleggen. Als resultaat hebben we vastgesteld dat taalkundig redeneren gaat over:

- Betekenis en vorm van taal;
- Taal in een context;
- En taalverandering en -continuïteit.

Het bestuderen van taal aan de hand van deze drie thema's wordt ook wel het systeemperspectief genoemd het 'wat'. Een taal is opgebouwd uit de combinatie van betekenissen en vormen; speelt zich af in een specifieke context; en is voortdurend aan verandering onderhevig.

Taalkundig redeneren is een vaardigheid om systematisch vanuit de vier verschillende perspectieven een gegeven taalvorm (een tekst, een gesprek, een gedicht, een zin, et cetera) taalkundig te analyseren. Verder is de vaardigheid opgedeeld in zes onderdelen waaruit een taalkundige redenering bestaat, namelijk:

1. Stel een linguïstisch relevante vraag;
2. Plaats die in een linguïstische context;
3. Gebruik meerdere linguïstische argumenten;
4. Raadpleeg de drie linguïstische bronnen;
5. Gebruik linguïstische concepten;
6. Pas een linguïstisch repertoire toe.

Een goede/rijke taalkundige redenering:

- bestaat uit een standpunt ten aanzien van de linguïstische vraag/vragen;
- verwijst naar één of meerdere vakperspectieven:
  1. Systeemperspectief (Wat?)
  2. Het individuele perspectief (Wie?)
  3. Het sociaal-culturele perspectief (Waar?)
  4. Het historische perspectief (Wanneer?)
- beschrijft aan de hand van linguïstische concepten het antwoord op de linguïstische vraag;
- wordt onderbouwd door de inzet van linguïstische repertoire op het niveau van spelling, woordvorming (morfologie), woordenschat (semantiek) en woordvolgorde (syntaxis);
- wordt onderbouwd door het gebruik van taalkundige bronnen (taalgevoel, taalnorm en taalwerkelijkheid);
- is gebaseerd op een meervoudige argumentatie met taalkundige argumenten.

Opdracht   Inzetten van linguïstisch repertoire

A. Lees de tekst

Lees de tekst in bijlage 1.

Schrijf in maximaal 100 woorden jouw eerste indruk op.

B. Uitleg over het inzetten van linguïstisch repertoire

Waarschijnlijk kun je deze tekst aardig begrijpen, maar toch zal je aanvoelen dat dit geen Nederlandstalige tekst is. Om erachter te komen hoe deze tekst in elkaar zit gaan we aan de tekst in stapjes aanpassen door het inzetten van linguïstisch repertoire. Lees eerst de onderstaande informatie over het inzetten van linguïstisch repertoire.

Linguïstisch

repertoire

Het inzetten van een linguïstisch repertoire: elke taalkundige heeft een arsenaal aan middelen beschikbaar om erachter te komen hoe taaluitingen in elkaar zitten en wat ze betekenen. Het gaat hierbij om linguïstisch repertoire waarmee de taalkundig redeneerder de taalvorm aanpast door:

- Weglating (deletie)
- Vervanging (substitutie)
- Toevoeging (insertie)
- Aanpassing van kenmerken (morfologische aanpassing)
- Omzetting (transformatie)

C. De opdracht

We gaan de tekst in stappen aanpassen. Hiermee krijgen we niet alleen een goed resultaat, maar krijgen we ook inzicht in het verschil tussen spelling, woordvorming, woordenschat en zinsbouw.

D. De uitvoering

Je krijgt de tekst van de docent aangeleverd in een Word-document. Je dient de opdracht aan het einde van de tweede les van deze lessenserie in te leveren. Sla dit Word-document dan ook goed op en werk met kleuren, zodat bij iedere stap zichtbaar blijft wat je hebt veranderd.

Stap 1. Spelling

De eerste stap is het aanpassen van de spelling. Maak de gewijzigde letters blauw, zie onderstaand voorbeeld:

Onderwijzer Janine: *Goeiemorgen Karel, hoe gaan dit?*

Leerder Karel: *Dit gaan baie goed, dank je. En met u?*

Onderwijzer Janine: *Ik mag niet klaag niet*

Heeft jij jouw huiswerk gedaan?

Stap 2. Woordvorming

De tweede stap is het aanpassen van de woordvormen. Je werkt verder in hetzelfde document. Geef wijzingen in de werkwoordsvormen weer in het rood en geef wijzigingen van de overige grammaticale woordsoorten (persoonlijke voornaamwoorden, lidwoorden, etc) in groene letters weer. Zie onderstaand voorbeeld:

Onderwijzer Janine: *Goeiemorgen Karel, hoe gaat het?*

Leerder Karel: *Het gaat baie goed, dank je. En met u?*

Onderwijzer Janine: *Ik mag niet klagen niet*

Heb jij jouw huiswerk gedaan?

Je mag in drietallen overleggen. Schrijf wel zelf (individueel) jouw antwoord op. Jullie krijgen 15 minuten. Na 15 minuten volgt er een tussenbespreking.

Stap 3. Woordenschat

De derde stap is het aanpassen van aan woordenschat gerelateerde verschillen. Je werkt weer verder in hetzelfde document. Markeer wijzingen op het gebied van de woordenschat geel. Zie onderstaand voorbeeld:

Onderwijzer Janine: *Goeiemorgen Karel, hoe gaat het?*

Leerder Karel: *Het gaat heel goed, dank je. En met u?*

Onderwijzer Janine: *Ik mag niet klagen niet*

Heb jij jouw huiswerk gedaan?

Je mag in drietallen overleggen. Schrijf wel zelf (individueel) jouw antwoord op. Jullie krijgen 15 minuten. Na 15 minuten volgt er een tussenbespreking.

Stap 4. Woordvolgordekwesties

De laatste stap is gericht op het opsporen van verschillen wat betreft de woordvolgorde. Markeer deze passages blauw. Werk wederom weer verder in hetzelfde document als bij de vorige drie stappen.

Je mag in drietallen overleggen. Schrijf wel zelf (individueel) jouw antwoord op. Jullie krijgen 15 minuten. Na 15 minuten volgt er een tussenbespreking.

Bijlage 1 Leestekst Afrikaanse conversatie

- Onderwyser Janine: Goeiemôre Karel, Hoe gaan dit?
- Leerder Karel: Dit gaan baie goed, dankie. En met u?
- Onderwyser Janine: Ek mag nie kla nie.
Het jy jou huiswerk gedoen?
- Leerder Karel: Ek dink dat ek die huiswerk gedoen het. Ek kon hierdie opdrag voltooi met my ma se woordeboek. Sy help my gewoonlik met die take. Ons maak altyd ons huiswerk. Gelukkig moes ons net die eerste opdrag voltooi. Ek slaag altyd daarin om dit met woordeboeke te doen.
- Onderwyser Janine: Jy is verkeerd. Hulle moes werkopdragte 1 tot 3 voltooi en dit nie later nie as Dinsdag 20 Junie aanlyn indien. Soos jy weet, is ek 'n byderwets. Ek wil regtig huiswerk aanlyn op die rekenaar nagaan.
- Leerder Karel: Ek is jammer mevrou. Dit sal die volgende keer beter wees. Ek is vandag 'n bietjie siek. My pa sê my hy dink ek is deur 'n gogga gestee. Hy het my gewaarsku om my kamervenster toe te maak. Ek het nou 'n reukweerder wat muskiete afstoot. Vir brekfis het ek net 'n beskuitjie en 'n halwe piesang geëet en 'n bietjie tee gedrink. Ek was ook amper laat. Ek het vinnig gery. Ek het amper onder 'n motor beland.
- Onderwyser Janine: Foeitog, ek hoop dat jy sal binnekort beter voel. As jy die opdragte vandag voltooi, kan jy vanmiddag vir my 'n e-pos stuur. Ek sal later na jou huiswerk kyk en terugvoer gee. Laat ons eers met die les begin.
- Onderwyser Janine: Goeiemôre leerders, ek sit en wag. Ek wil graag met die les en die program begin. Aan die begin van die les lees ons vandag die storie uit die Bijbel oor die verlore seun in die klaskamer.